

ПРАБЛЕМЫ ЛІНГВІСТЫКІ, ЛІНГВАПАЭТЫКІ І ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА

РАМАНС ЯК ЛІРЫЧНЫ ЖАНР БЕЛАРУСКАЙ ПРАФЕСІЙНАЙ ПЕСНІ

Бароўская Ірына Анагольеўна

загадчык кафедры замежных моў устаноў адукацыі

“Гомельскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт”

кандыдат філалагічных навук, дацэнт

(г. Гомель, Беларусь)

З даўніх часоў прыйшла да нас песня, якая заўсёды суправаджае нас на розных этапах жыцця. Сёння беларуская песенная лірыка – значная з’ява ў культуры нашага грамадства. Яна цесна звязана з фальклорнымі матывамі, але застаецца самабытнай і непаўторнай. Песні належыць адно з першых месцаў па ўздзеянні на чалавека, яго душу, яго настрой. Яна даволі хутка пракладвае сцяжынку да сэрца чалавека і кранае самыя тонкія струны яго душы.

У сярэднія вякі рамансамі сталі называць бытавыя песні на іспанскай мове, а потым паступова рамансы сталі папулярнымі ў Францыі, дзе абазначалі ўжо песні пра каханне.

Раманс – гэта жанр песні, невялікі лірычны верш (пераважна пра каханне) напеўнага характару [1, с. 264]. Адрозненне раманса ад уласна песні – у выкарыстанні больш складаных выяўленчых сродкаў, кампазіцыйных прыёмаў і музычнай структуры, а таксама больш спецыфічнай узаема сувязі паміж музыкай і словамі. Раманс заўсёды мае даволі просты сюжэт: каханне, спатканне, здрада, адзінота, роспач, душэўны боль. Сюжэт падмацоўваецца лірычнасцю, меладычнасцю ў абмалёўцы пачуццяў, незвычайным гукапісам, спецыфічным паэтычным сінтаксісам. У рамансе ўсе пачуцці выяўляюцца адкрыта, яны сканцэнтраваны, тэкст насычаны словамі-знакамі, словамі-паніяцямі, за кожным глыбокі сэнс і перажыванні. Гэты песенны твор не ўскладнены рыфмай. Акцэнт робіцца на тэхніку слова: яно простае і ў той жа час вытанчанае.

Самым музычным паэтам лічыцца Янка Купала. Яго бачанне свету, яго паэзія, кожная з’ява быцця пачынаецца з музыкі. «Менавіта музыкальны, а не жывапісны, не практычны бок з’явы, прадмета, малюнак перш за ўсё цікавіць паэта», – сцвярджае акадэмік І. Навуменка [2, с. 22]. З выразнымі рамантычнымі арыентацыямі і жанрава-стылёвымі пошукамі народнага

песняра Янкі Купалы цесна звязана станаўленне беларускай любоўна-песеннай лірыкі XX стагоддзя. Паэт адным з першых пераадолеў традыцыі сваіх папярэднікаў з іх рэалістычна-бытавой манерай пісьма, яго фантазія імкнецца ў свет незвычайны, таямнічы, казачны. У выніку такіх пошукаў Янка Купала прынёс у беларускую песенную лірыку новае, рамантычнае ўспрыняцце свету, імкненні і любоў нашых прадзедаў да велічнага, фантастычнага, іх павышаную эмацыянальнасць і імпульсіўную тэмпераментнасць. Асабліва гэта прыкметна ў лірычных песнях, блізкіх па сваім гучанні да рамансаў (“Як у лесе адціталі” Р. Пукста, “Не глядзі” Ул. Мулявіна, “Ты прыйдзі” М. Чуркіна, “Явар і каліна” Ю. Семянякі і шмат іншых). У гэтых творах паэт стварае цэласную сістэму, якая захавала архетыпныя вобразы і сюжэты як водгукі старажытнага светаўспрымання. Ні ў кога так, як у Купалы, не прасочваецца архаічная сувязь чалавека з навакольным светам. І асабліва гэта заўважна ў песенна-любоўнай лірыцы.

Алафеозам любоўнай песні-раманса стала “Явар і каліна” Янкі Купалы: *Песняй вясны лебядзінаю, / Скінуўшы зімнія чары, / Шэпчуцца явар з калінаю / ў сумнай даліне над ярам* [3, с. 10]. Пластычнасць і непарушальна меладычнасць, выключная лірычнасць у абмалёўцы пачуццяў, стрыманасць выражэння ў спалучэнні з унутранай бурлівасцю страці, незвычайны гуканіс, паэтычны сінтаксіс, што так дасканала перадае выключную чысціню адносін паміж закаханымі.

У гэтым творы яскрава назіраецца метафарызацыя эпітэта. Сустрэкаем у песні і агульнамоўны (*музыка дзіўная*), народна-паэтычны эпітэты (*ночаньку чорную*), а таксама шчодро выкарыстаныя незвычайныя, індывідуальна-аўтарскія: *песняй вясны лебядзінаю, панятлівай мовай, модлы пакорныя, шклістай крыніцай, сонных імшараў*. Паэта цікавіць не столькі дакладны паэтычны сэнс слова, колькі яго гучанне, што садзейнічае стварэнню пэўнага настрою, элегічных перажыванняў. Выкарыстанне аўтарскіх неалагізмаў і іх спалучэнняў з рознымі формамі дыялектызмаў робіць тэкст твора загадкавым і таямнічым (*смяхаў русалчынных, павеваў ап’ячаных*). Падобныя словаспалучэнні абумоўлены асаблівасцямі рамантычнай паэтыкі, у якой паэтычны вобраз ствараецца не столькі рэзкімі лініямі, колькі плаўнасцю гука, мелодыі, напева. Адсюль і з’яўленне шырокіх разгорнутых метафар тыпу *шэпчуцца явар з калінаю, лісцікі зеленой хваляцца, повесці сонных імшараў*. Па сутнасці, мы маем адну вялікую метафару чалавечага шчасця. У вершы строфы і радкі, дзе ўжываюцца эпітэты, уасабленні наслойваюцца адно на другое. Але разам з тым не ўзнікае адчування бязладнага стракаення, асацыятыўнай перагружанасці. Усе састаўныя часткі песні аб’яднаны і ўзбагачаюць яе самымі разнастайнымі асацыяцыямі і сэнсавымі адценнямі. Кожны элемент твора служыць не толькі выражэнню адзінай думкі, але і паказвае перажыванні на фоне аднаго шырокага вобразнага прыпадабнення.

Напеўнасць і незвычайная элегічнасць раманса, дарэчы, вярнулі песню ў народ, бо яна была ўспрынята як народны першаўзор і ўключана ў “Анталогію беларускай народнай песні” (1968).

Літаратура

1. Рагойша, В. П. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах : дапам. / В. Рагойша. – Мінск : Бел. энцыклапедыя, 2001. – 384 с.
2. Навуменка, І. Я. Янка Купала / І. А. Навуменка — Мінск : Выш. шк., 1980. — 205 с.
3. Зорка Венера. Лірыка кахання. Укладанне Міколы Аўрамчыка. – Мінск : Маст. літ., 1972. – 280 с.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова